

Geçmişten Günümüze Bir Saygı İfadesi Olarak "Tensipleriyle"

DR. ÖĞR. ÜYESİ ARDA KARADAVUT*

Öz

Tensip sözcüğü Türkiye Türkçesinde özellikle resmî yazışmalarda ve dilekçelerde kullanılan, Osmanlı Türkçesinden günümüze miras kalmış bir terimdir. Bu terim, özellikle hiyerarşik yapılarda, üst makamlara hitap eden yazışmalarda sıkça kullanılır. Kökeni Arapça *nasaba* نَسَبَ "uygun gelmek" fiili olan sözcük, tef'il babında Türkçede türetilmiştir. Arapçada *tensip* sözcüğü yoktur. 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı Türkçesinde bürokratik dilde görülen bir saygı ve nezaket ifadesi olarak *tensibiyle* ve *tensipleriyle* şeklinde kullanılan sözcük, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da resmî yazışmalarda görülmüş, ardından kullanım sıklığı gittikçe azalmıştır. 2010'lu yıllardan itibaren sosyal medya platformlarının yaygınlaşması ve siyasetçilerle bürokratların bu platformlarda yer alması sözcüğü daha görünür hâle getirmiştir. 2018 yılından itibaren bürokrasideki üst düzey atamaların hepsinin Cumhurbaşkanı tarafından yapılması *tensipleriyle* "bir işi veya durumu üst mertebedeki bir kişinin uygun görmesi ve onaylaması" ifadesinin tekrardan kullanımının artmasına katkı sağlamıştır. Bu yazıda *tensipleriyle* sözcüğünün kökeni, yapısı ve bir saygı ve nezaket ifadesi olarak kullanılma işlevi üzerinde durulacak ve sözcüğün sözlükselleşme durumu incelenecektir.

Anahtar sözcükler: Osmanlı Türkçesi, nezaket, saygı, tensipleriyle, Türkiye Türkçesi

AS A EXPRESSION OF RESPECT FROM THE PAST TO THE PRESENT
"TENSİPLERİYLE"

Abstract

The word *tensip* is a term used in Turkish, especially in official correspondence and petitions, and has been inherited from Ottoman Turkish. This term is frequently used in correspondence addressed to higher authorities, especially in hierarchical structures. The word, which originates from the Arabic verb *nasaba* نَسَبَ "to come in accordance", was derived in Turkish in the form of tef'il. There is no word *tensip* in Arabic. The word was used in Ottoman Turkish as an expression of respect and courtesy seen in bureaucratic language from the 19th century onwards, in the form of *tensibiyle* and *tensipleriyle*, and was also seen in official correspondence in the early years of the Republic, but its frequency of use gradually decreased thereafter. With the spread of social media since the 2010s, the presence of official institutions and organizations, politicians and bureaucrats on social media platforms has made the word more visible. Since 2018, all high-level appointments

* Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü e-posta: ardakaradavutt@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9059-0873.

Gönderilme Tarihi: 30 Eylül 2024

Kabul Tarihi: 22 Ekim 2024

in the bureaucracy have been made by the President, which has led to an increase in the frequency of the expression “the approval and approval of a job or situation by a high-ranking person”. In this article, the origin, structure and function of the word “tensipleriyle” as an expression of respect and politeness will be emphasized and the lexicalization of the word will be examined.

Keywords: Ottoman Turkish, politeness, respect, tensipleriyle, Turkish

GİRİŞ

Türkçe Sözlük'te *tensip*, “eskimiş” kaydıyla “yaraştırma” anlamında ve *tensip etmek* “yaraştırmak” anlamında iki farklı şekilde tanımlanan sözcük Osmanlı Türkçesi döneminden itibaren Türkçede görülür. Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türkî*'de sözcük için şu açıklamayı yapar: “Münasip görme ve tasvip manasıyla kullanılıyorsa da, Arabîde “nisbet” maddesi te'îl babından asla gelmediğinden yanlıştır.” (2010, s. 1222). Şemsettin Sami'nin bu açıklamasından da anlaşıldığı üzere *tensip* Osmanlı Türkçesine ait bir neolojizmdir¹. Muallim Naci, *Lügat-i Naci*'de sözcüğün Osmanlı Türkçesindeki ortaya çıkan bir neolojizm olduğunu *müvelled* “sonradan türetilmiş kelime” notuyla açıklar (2009, s. 700). Dönem sözlükçülerinden Şemsettin Sami ve Muallim Naci'nin açıklamalarından görüldüğü üzere Arapçada böyle bir sözcük mevcut değildir. Redhouse, sözcüğe “Uygun ve yerinde olduğuna dair bir yargı; onay, tasdik” anlamını verir. O, ayrıca *tensibine bırak-* birleşik fiiliyle sözcüğün “bir şeyi birinin takdirine bırakmak” anlamını verir (1986, s. 1133).

Sözcüğün Osmanlı Türkçesi döneminde *bırak-* fiilinin yanı sıra *et-*, *kıl-*, *ol-* yardımcı fiillerinin dönüşlü biçimleriyle bir araya gelerek birleşik fiil yapısında kullanıldığı görülmektedir. Örneğin *Mufassal Münşe'ât ve Mu'âmelât-ı Askeriyye* adlı 1900 telif yıllı eserde sözcük *tensib olun-* (2024, s. 82), *tensib edil-* (2024, s. 87) ve *tensib kılın-* (2024, s. 312) biçimlerinde görülür.

Osmanlı Türkçesi döneminde resmî yazışmalarda ve bürokratik dilde sözcük genellikle *tensib* sözcüğüne *-I* üçüncü teklik şahıs iyelik eki ve *-IA* vasıta hâli ekinin getirilmesiyle meydana gelen *tensibiyle* yapısında karşımıza çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse 1913 tarihli *İdâre-İ Umûmiye-İ Vilâyât Kânûnu*'nun dördüncü fasılının sekizinci maddesinde şu cümlede görülür: “Hâmisen, mecâlis-i belediyenin **tensîbiyle** emlâkin takdir-i kıymetine ve verginin sûret-i tarh ve tevzîine memur olan komisyonlar tayin ve ta'lîmât-i mahsûsa ile sûret-i hareketlerini beyân eder.” (2021, s. 136).

Örnek cümlede görüldüğü üzere gayrimenkullerin değerini ve verginin bedelini belediye meclis üyelerinin uygun gördüğü, bir başka deyişle atadığı memurlar açıklar. Yine Osmanlı arşiv belgelerinden tanımlanan spor müsabakalarıyla ilgili şu cümlede *tensibiyle* ifadesi görülür: “İdare hey'etinin tensibiyle kulüb her sene iki büyük ve iki küçük müsâmere ve müsabaka tertib eder.” (2018, 343). *Tensibiyle* zarfı bürokratik dil haricinde Osmanlı Türkçesinde edebî eserlerde de görülür. Örneğin Hüseyin Rahmi Gürpınar tarafından yazılan *Muhabbet Tilsımı* adlı eserde sözcük “Bu kız babamın **tensibiyle** benim odalıklığıma ayrıldı.” (2021, s. 166) cümlesinde tanımlanır. Yine Ahmed Midhat Efendi tarafından kaleme alınan *Felâatun Bey ile Rakım Efendi* adlı eserde aşağıdaki cümlede

¹ Dile giren yeni sözcüklerin, dilde var olan bir sözcüğün türetilen yeni şekillerinin veya yabancı bir dilden alınarak dile uyarlanan bir sözcüğün genel adına neolojizm denir (Karadavut, 2016, s. 246).

geçer: “Peder ve validesi bu hâle ziyadesiyle merak ederek hekimlerin dahi **tensibiyle** her gün kızcağızı arabaya bindirip Taksim’den aşağı kırlara kadar götürür, dolaştırır, eğlendirirdi.” (2021, s. 136).

Tensibiyle biçiminin yanı sıra terimin *tensibleriyle* şekli de Osmanlı Türkçesinde nadiren tanıklanır. Örneğin 1827 tarihli döşemeci esnafına dair İstanbul Mahkemesi 148 numaralı kadı sicilinde şu şekilde görülür:

“... habbâzân kethudâsı ve nizâm ustaları hâzırûn-ı merkûmûnun tasvîb ve **tensibleriyle** cümlemiz bi'l-ittifâk ta'ahhüd eyledik deyü mukırrûn-ı mesfûrûnun bi'l-cümle takrîr-i meşrûhlarını döşemeci esnâfı ustaları mersûmûn tasdîk edip bu vechile külliye kat'-ı nizâ' ve ref'-i husûmet eyledikleri İstanbul Mahkemesi'nden huzûr.” (<https://www.kadisicileri.org/ayrmetin.php?idno=33476&MetinTmz=tensibleriyle> erişim 25.09.2024

Sözcüğün bu şekilde +*IAr* çokluk ekiyle genişlemesi üçüncü çokluk şahıs iyelik eki işlevinden ziyade saygı işlevinde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Zira Gabain, bu ekin çokluk işlevinin ikincil bir işlev olduğunu, ekin özellikle Eski Uygurcadaki bodisavatlar gibi saygı gösteren bir isme geldiğinde teklik de ifade edebildiğine dikkat çeker (1988, s. 168). +*IAr* ekinin yazıtlar dönemi Türkçesindeki kullanımı sadece akrabalık adları ve statüsü yüksek kişilerle sınırlıdır. Eski Uygurca döneminde ekin kullanım alanı genişlemiş ve Türkçenin genel çokluk eki kimliğini kazanmıştır. Bununla birlikte saygı işlevini kaybetmeyen ek günümüzde hâlen bir saygı ifadesi olarak kullanılmaktadır.

Yukarıdaki *hâzırûn-ı merkûmûnun tasvîb ve tensibleriyle* tamlamasında görülen *hâzırûn* sözcüğü *hâzır* sözcüğünün çoğul şeklidir. Yine yukarıdaki örnekte verilen *meclîs-i belediye*nin *tensibiyle* tamlamasındaki *meclîs* sözcüğü de *meclis* sözcüğünün çoğul şeklidir. Dolayısıyla sözcüğün *tensibiyle* veya *tensibleriyle* şeklinde görülen bu kullanım farkı dilin saygı işlevinden kaynaklanmaktadır.

SAYGI DİLİ NEDİR?

Diller, aynı duyguyu, düşünceyi, olguyu ya da olayı adlandırmada ortak hareket ederlerken anlatım bakımından ayrışmaktadır. Bu ayrışma dillerin yapısı ile konuşurlarının sosyokültürel durumlarından veya dünyayı algılayış biçimleri gibi sebeplerden kaynaklanabilir. Sosyokültürel ayrışma toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişimde de birtakım farklılıklar meydana getirir. Bunun sonucunda dillerdeki saygı ve nezaket ifadeleri ortaya çıkar. Nezaket söylemleri adı altında incelenen bu ifadelerle ilgili çalışanlar nezaket ifadelerini genellikle olumlu ve olumsuz şeklinde ikiye ayırarak inceleseler de bireyler arasındaki statü farkını temel alarak çalışmalarını sürdüren araştırmacılar da vardır (Ağca, 2020, s. 107-108). Örneğin Tekmen, Japoncadaki saygı dilini ele aldığı çalışmada saygı dilini kullanım açısından *yüceltme dili*, *mütevazı dil* ve *kibar dil* şeklinde üçe ayırmıştır (1997, s. 27-32).

Saygı ifadeleri nezaket teorisi içerisinde ele alınsa da saygı dili ile nezaket dili arasında bazı farklar mevcuttur. Ağca'ya göre saygı dilinde statü farkı varken nezaket dilinde böyle bir fark yoktur. Yine saygı dilinde yanlış anlamayı önleme kaygısı varken nezaket dilinde statüye gerek

yoktur (2020, s. 108). Bu yazıda da saygı dili ve nezaket dili arasındaki farklar göz önünde bulundurulacak ve mesele saygı dili özelinde ele alınacaktır.

Saygı, *Güncel Türkçe Sözlük*'te "Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram." şeklinde tanımlanmıştır. Bireyler arası sağlıklı iletişimin ve toplumsal yapının huzurlu işleyişinin temelinde yatan saygı, sevgi ve korku duygularıyla da yakın ilişkisi olan bir duygudur. Saygı duygusunun ifade edilmesinde kullanılan sözcükler büyük önem taşır. Örneğin kaba sözler sarf etmek veya argo sözcüklerle konuşmak pek çok kültürde saygısızlığın bir göstergesidir (Karadavut, 2023, s. 116). Saygının toplumsal yapının temelinde yatan duygu olması dildeki saygı kavramını toplum dilbilimin araştırma alanına dâhil etmiştir. Kişilerin sosyal statü, yaş, cinsiyet gibi değişkenlere bağlı olarak farklılaşan dil kullanımları, toplum dilbilimin konusudur. Günay Karaağaç, toplum dilbilimi dil ve sosyal yapı ilişkileriyle dil ve sosyal yapı arasındaki farklılıkları inceleyen dilcilik kolu olarak tanımlar (2013, s. 802).

En basitinden kendimizden yaşça büyük biriyle olan konuşmalarımızda sözcük seçimimize kendimizden yaşça daha küçük biriyle olan konuşmalarımızdan daha fazla dikkat ederiz. Yine hiyerarşik açıdan bizden üstün biriyle diyaloga girdiğimizde *sen* zamiri yerine *siz* zamirini tercih ederiz. *Sen/siz* ayrımı dünya dillerinde en sık rastlanan saygı ifadesi biçimlerindedir. Pek çok dilde ikinci teklik şahıs için kullanılan iki farklı zamir söz konusudur.

Her insanın toplumdaki rolüne bağlı olarak bir beklentisi vardır. Bu beklentiye imaj beklentisi adı verilir. Işık, imaj beklentisini kişinin iletişim sırasında kendisini toplumda konumlandığı yere ve kendini algılayışına uygun olarak karşı taraftan umduğu saygı ve nezaket tutum ve davranışları olarak tanımlar (2022, s. 45). İmaj beklentisi kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin Türk kültüründe astın üste hitap ederken *siz* zamirini kullanması beklenir. Yine bir iş yerine girildiğinde doğrudan talep edilen ürünün sipariş edilmesinden önce müşteriden *günaydın, hayırlı işler, kolay gelsin* gibi nezaket ifadeleri kullanması beklenir. Toplum oluşturulan bireylerin günlük hayatta muhataplarıyla kurduğu iletişim esnasında oluşan bu beklentileri toplum dilbiliminde *nezaket teorisi* adı verilen kuram içerisinde değerlendirilir.

Nezaket teorisiyle ilgili dilbilimsel çalışmalar XX. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Dilbilimde nezaketi araştıran ve nezaket prensipleri hakkında önerilerde bulunan ilk isim Robin Lakoff'tur (1973). Lakoff'un ardından Leech (1983) ile Brown ve Levinson'un (1987) çalışmaları öncü rol oynar. Türkiye'de ise son yıllarda Yaylagül (2005), Tröndle (2007), Karasu (2014), Tolkun (2015), İmamova (2016), Seraj (2018), Öner (2019), Ağca (2020), Onursal Ayırır (2020), Alan (2021), Hirik (2022) ve Yaman'ın (2023) çalışmaları dikkat çekmektedir. Yine teoriyi kronolojik açıdan ele alıp Eski Uygurca özelinde çalışan Utku Işık'ın doktora tezi alandaki kapsamlı çalışmalardan biridir. Nezaket teorisinde zaman içerisinde ortaya çıkan yaklaşımları ayrıntılı bir şekilde açıklayan Işık, saygı ve nezaket kavramlarını ele alan çalışmaların Culpeper tarafından birinci akım ve ikinci akım yaklaşımlar şeklinde ikiye ayrıldığını belirtir. Buna göre birinci akım yaklaşımlar literatürde "klasik nezaket teorisi" olarak da ifade edilir. Birinci akım yaklaşımlarda sosyal norm yaklaşımı, konuşma ilkeleri yaklaşımı, imaj koruyucu model ve konuşma mutabakatı yaklaşımları vardır. İkinci dalga nezaket yaklaşımlarında nezaket stratejileri tekrar değerlendirilmiş ve daha esnek bir anlayış

geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda konuşurun niyetinden ziyade muhatabın yorumlarıyla daha çok ilgilenilmektedir (Işık, 2022, s. 89-106).

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden *tensipleriyle* ifadesi nezaket teorisi yaklaşımlarından imaj koruyucu model içerisinde değerlendirilmiştir. *Tensipleriyle* sadece Osmanlı Türkçesinde kullanılıp unutulmamış, Türkiye Türkçesinde de varlığını sürdürmüştür.

Örneğin Türk Dili Birinci Kurultayı'nda Ragıp Hulusi Özdem tarafından sunulan bildiride *tensipleriyle* ifadesi tanıklanır:

"Türk Dili Tetkik Cemiyeti Yüksek Reisliğinin lütufkâr davet ve **tensipleriyle** bu mevzuun ilk maddeleri, a,b noktaları üzerinde maruzatta bulunmak istiyorum." (Toparlı, 2000, s. 51).

Görüldüğü üzere Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren sözcük kullanılmaktadır. *Türkçe Sözlük*'ün ilk baskısı olan 1945 baskısında sadece *tensip* ve *tensip et-* sözcükleri madde başı olarak yer alır. Buna karşın *tensip buyurmak* birleşik fiili de yazışmalarda görülür:

"Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı müteveffa John F. Kennedy'nin cenaze töreninde Türkiye Cumhuriyetini temsilen hazır bulunmamı emir ve **tensip buyurduğunuzdan** dönüşüme kadar Başbakanlığa Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican'ın vekillik etmesini yüksek tasviplerine arz ederim" (26.11.1963 tarihli Resmî Gazete erişim 26.09.2024).

XX. Yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde sözcüğün kullanım sıklığı azalsa da özellikle bürokratik dilde kullanılmaya devam eder. Örneğin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin 1982 tarihli müfredat programında şu yönergede görülür:

"Genelkurmay Başkanlığının 16 Eylül 1981 gün ve 7130-818-81 sayılı emirleri uyarınca, Adalet Bakanlığı "Eğitim Birimi" ile "Bilimsel Kurul" tarafından Din ve Ahlâk Bilgisi müfredat programı hazırlanır. Bu program D.İ. Başkanlığının 1 Nisan 1982 tarih ve D/4-2/552 sayılı görüşleri ve Genel Kurmay Başkanlığının 24 Mart 1982 tarih ve 1700-19-82 sayılı **tensipleriyle** cezaevlerinde uygulanır." (1982, s. 2-3).

2000'li yılların başlarına gelindiğinde sözcüğün resmî yazışmalarda ve bürokratik dilde nadiren kullanıldığı ancak 2010'lu yıllardan itibaren kullanım sıklığının arttığı görülür. Özellikle sosyal medyanın ülkemizde resmî kurum ve kuruluşlarla bürokratlar ve siyasetçiler tarafından bir kitle iletişim aracı olarak keşfedilmesi *tensipleriyle* sözcüğünü daha görünür kılmıştır. X adlı sosyal medya platformunda *tensipleriyle* ifadesine sıkça rastlanmaktadır:

"Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın tensipleriyle atanan Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Eyüp Debik, Rektörlükte gerçekleştirilen devir teslim töreniyle yeni görevine başladı." (<https://x.com/YildizEdu/status/1838274590310633893> erişim 28.09.2024)

"Sn. Cumhurbaşkanımızın tensipleriyle Kırşehir Valiliği görevine atanmış bulunmaktayım." (<https://x.com/DemiryurekSefa/status/1836727616163754342> erişim 28.09.2024)

"AK Parti Genel Başkanımız ve Cumhurbaşkanımız Sn. Recep Tayyip Erdoğan'ın tensipleriyle İl Başkanlığına atanmam üzerine, beraber çalışacağımız yeni yönetim kurulunu belirledik." (<https://x.com/SansiHuseyin/status/1834944171137724805> erişim 28.09.2024)

"Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın tensipleriyle Bursa Valiliğine atanan Valimiz Sayın Erol Ayyıldız, görevine başladı." (<https://x.com/BursaValiligi/status/1825934743747379375> erişim 28.09.2024)

“Sayın Cumhurbaşkanımızın tensipleriyle kabul ettiğim CHP Genel Başkan Yardımcısı Sayın Yalçın Karatepe’yi protokol kurallarını uygulamadan binanın girişinde karşıladım ve makamda görüşüm.” (<https://x.com/memetsimsek/status/1805556528331546664> erişim 28.09.2024)

“Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın yüksek tensip ve takdirleri ile Emniyet Genel Müdürü olarak atanan Sayın Erol Ayyıldız’ı tebrik ediyor, çalışmalarında başarılar diliyorum.” (<https://x.com/ridvansoylemez/status/1672470590664454144> erişim 28.09.2024)

Örnek cümlelerde görüldüğü üzere *tensipleriyle* ifadesi Cumhurbaşkanı tarafından herhangi bir makama getirilen ya da bir görevi icra etmesi uygun görülen bürokratların ya da siyasetçilerin kullandığı bir sözcük olarak göze çarpmaktadır.

İMAJ KORUYUCU MODEL VE “TENSİPLERİYLE”

Brown ve Levinson (1987) tarafından ortaya atılan imaj koruyucu model, diğer nezaket yaklaşımlarına göre sınırları daha belli, kesin çizgilerle ayrılan kavramlardan oluşturulmuş bir nezaket teorisi yaklaşımıdır. İmaj koruyucu modeli oluşturan Brown ve Levinson’un bir model kişisi vardır. Bu model kişi hem kendisinin hem de karşısındakinin imajını düşünen akılcı biridir. İmaj denilen kavramsa temelde iki arzuya dayanmaktadır: engellenmeme ve kabul görme arzusu. Brown ve Levinson’a göre imaj kavramı herkesin kendisi için istediği toplum içindeki görünüşüdür. İmajı pozitif ve negatif olarak ikiye ayıran Brown Levinson’a göre negatif imaj bir konuşurun başkaları tarafından engellenmeme isteğiyle ilişkiliyken pozitif imaj ise başkaları tarafından onaylanmak, anlaşılacak ve beğenilmektir (Işık, 2022, s. 68).

Pozitif imajı değerlendiren Keser, bu yaklaşımın beklentilerini şu şekilde sıralar:

- Karşı tarafın, isteklerini göz önünde bulundurmamak
- Muhatap tarafından onaylanmanın ne kadar önemli olduğunun farkında olmasını sağlamak
- Karşı tarafla ortak görüşlerinizin, beğenilerinizin olduğunu hissettirmek
- Diyalog sırasında muhatapla sorun yaşamayacak konulardan bahsetmek (2018, s. 133).

İmaj koruyucu modelin özelliklerinden hareketle yukarıdaki örnek cümlelerde Cumhurbaşkanı’nın uygun görmesiyle herhangi bir göreve atanan bürokratların ya da siyasetçilerin mesajlarında pozitif imaj beklentisi içerisinde hem muhatabın üstünlüğünü ifade etme hem de muhatap tarafından onaylanmanın, uygun görünmenin önemini farkında olduğunu göstermek amacıyla *tensipleriyle* terimini kullandıkları görülmektedir. Bu kişiler karşı tarafın üstünlüğünü ifade etmek için mesajlarında başka dillik öğeler de kullanmışlardır. Mesela *sayın* sözcüğü ve *yüksek tensip ve takdirleri ile* ifadesindeki *yüksek* sözcüğü bu saygı ifadelerine örnek gösterilebilir.

İmaj koruyucu modelde kişiler arasındaki güç ve konum farkı arttıkça astın üstten negatif imaj beklentisi azalmaktadır. Aksine, doğrudan Cumhurbaşkanı’nın imzasıyla bir göreve atanan kişiler pozitif imaj kazanmaktadır. Çünkü statü olarak muhatabın konumu ne kadar yükseğe ondan görev alan astın da pozitif imajı o kadar artacaktır.

SONUÇ

Tensipleriyle sözcüğünün bir saygı ifadesi olarak ele alındığı bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. *Tensip* sözcüğü aslı Arapçada olmayan ve Osmanlı Türkçesinde türetilmiş bir sözcüktür.
2. Sözcük, Osmanlı Türkçesi döneminde resmî yazışmalarda hem müstakil olarak hem de *et*, *buyur- ol*, *kıl*, yardımcı fiilleriyle birleşerek ve *+I* ve *+lArI* üçüncü teklik ve çokluk iyelik eklerini alarak sözcüksel ve dil bilgisel bir saygı ifadesi şeklinde kullanılmıştır.
3. Bürokratik dil dışında sözcüğün nadiren edebî eserlerde de konum olarak üstün kişiler için kullanılan bir saygı ifadesi olduğu tespit edilmiştir.
4. Türkiye Türkçesi döneminde sözcüğün *TDK Türkçe Sözlük*'ün ilk baskısı olan 1945 baskısından itibaren *tensip* ve *tensip et-* şeklinde madde başı şeklinde yer aldığı, 1983 baskısından itibaren ise "eskimiş" kaydıyla *TDK Türkçe Sözlük*'te yer almaya devam ettiği görülmektedir.
5. 2010'lu yıllardan itibaren sosyal medya platformlarının ön plana çıkması beraberinde resmî kurum ve kuruluşlarla, siyasetçi ve bürokratların bu platformları etkin bir şekilde kullanmalarına yol açmıştır. Bu kişilerin herhangi bir göreve atanma veya görevde yükselmeleri sonucu sosyal medya platformlarından yayımladığı mesajlar daha geniş kitlelere ulaşır olmuş ve daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. *Tensipleriyle* ifadesi de sosyal medyanın etkisiyle daha görünür hâle gelmiştir.
6. Sözcük toplum dilbilimdeki nezaket teorisi içerisindeki imaj koruyucu model içerisinde ele alınmış ve kişilerin pozitif imajını artırmasına yönelik bir ifade olarak değerlendirilmiştir.
7. Sonuç olarak *tensip* sözcüğü son yıllarda *+lArI* ekinin getirilmesiyle dil bilgisel bakımdan da saygı ifade etmeye başlayan "yeni" bir zarf olarak göze çarpmakta ve hızla sözlükselleşme yolunda ilerlemektedir. Sözcük, *Türkçe Sözlük*'te madde başı olarak yer almasa da kanaatimizce *tensip* maddesindeki "eskimiş" kaydı kaldırılırsa daha doğru olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alan, Sümevra (2021). *Doğu Sahası Tarihî Türk Yazı Dillerinde Nezaket ve Saygı Bildiren Söz Varlığı*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ağca, Ferruh (2020). "Eski Uygurcada Üçüncü Kişi İyelik Eki ve Dil Bilgisel Saygı Yapıları". "Ed. Emine Yılmaz, Nuran Tezcan Nurettin Demir". *Semih Tezcan Kitabı* içinde (ss. 107-126), Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Brown, Penelope ve Levinson, Stephen (1987). *Politeness, Some Universals in Language Usage*. New York: Cambridge University Press
- Efendi, Ahmed Midhat (2021). *Felâatun Bey ile Râkım Efendi*. (haz. Necat Birinci) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Hirik, Seçil (2022). "Soru Tümceleri Üzerinden Nezaket Stratejisi Kurma". *Karadeniz Araştırmaları*, 19 (76) , 1143-1178.
- Gabain, von Anne (1988). *Eski Türkçenin Grameri* (çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Gürpınar, Hüseyin Rahmi (2021). *Muhabbet Tılsımı*. (haz. Sezer Özyakamış Şakar). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İmamova, Holida (2016). "Türkçe ve Özbekçede Nezaket Anlatan Paralinguistik (Dil Ötesi) Olayların Mukayeseli Çözümlemesi". *Turkish Studies (Elektronik)*, 11(10): 333-342.
- Karasu, Kamil (2014). *Türkçe ve Arapça Nezaket İfadeleri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lakoff, Robin (1973). "Language and Woman's Place". *Language in Society*. II/1: 45-80.
- Leech, Geoffrey (1983). *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Işık, Utku (2022). *Eski Uygur Türkçesinde Nezaket İfadeleri*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karadavut, Arda (2016). "Türkçede Yeni Bir Neoloji Örneği: Fiilleşen Markalar". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* c. 39 ss. 245-252.
- Karadavut, Arda (2023). *Organ Adlarıyla Kurulan Eski Türkçe Deyimlerde Duygular Bilişsel Bir İnceleme*. Konya: Palet Yayınları.
- Keser, Burcu Meliha (2018). *Nezaket, Nezaket Teorileri Ve Türkçede Kullanılan Nezaket Kavramları*. TÜRKÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi 2018, Yıl:6, Sayı:15
- Komisyon, (2002). *Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Müfredat Programı*. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları.
- Komisyon, (2018). *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da Spor*. Devlet Arşivleri.
- Komisyon, (2021). *Osmanlı'dan Günümüze Yerel Yönetimler ve Belediyecilik*. Devlet Arşivleri.
- Muhyiddin, Muhammed (2024). *Mufassal Münşe'ât ve Mu'âmelât-ı Askeriyye*. (haz. Uğur Ünal). İstanbul: Türkiye Yazma Eserle Kurumu Başkanlığı.
- Naci, Muallim (2009) *Lügat-i Naci*. (haz. Ahmet Kartal). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Onursal Ayırır, İrem (2020). "Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözcükler: Nezaket Kuramı Açısından Edimbilimsel Bir Değerlendirme". *Millî Folklor*, (16): 86-98.
- Öner, Özgür (2019). *Türkiye Türkçesi Tiyatro Metinlerinde Nezaket Dili*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Redhouse, Sir James (1986). *Redhouse Yeni Türkçe İngilizce Sözlük*. (haz. Bahadır Alkım, vd.) İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Sami Şemseddin (2010) *Kamus-ı Türkî*. (haz. Paşa Yavuzarslan). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sugiyama, Tekmen, Ayşe Nur (1997). *Japonca'da Toplum Bilim Açısından Saygı Dili*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Lisans Tezi.
- Tolkun, Selahattin (2015). "Doğu Türkçesi Metinlerinde Başlangıcından Günümüze Saygı Ve Nezaket İfadesi Sorunu" *Dil Araştırmaları*, Güz 2015/17: 135-157.
- Toparlı, Recep (2000). *Ragıp Hulusi Özdem Dil Bilimi Yazıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tröndle, Aybars (2007). *Alman Ve Türk Ticari Yazışmalarının Kültürlerarası Farklılığı ve Nezaket Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yaman, Hanife (2023). "Türkçe Deyimlerde Nezaket İfadeleri". *Gazi Türkiyat*, 33: 131-151.

Yaylagül, Özen (2005). "Eski Türkçede Nezaket İfadeleri". *Millî Folklor*, 68: 151- 165

Elektronik Kaynaklar:

<https://sozluk.gov.tr/> (erişim 27.09.2024)

<https://x.com/YildizEdu/status/1838274590310633893> erişim 28.09.2024

<https://x.com/DemiryurekSefa/status/1836727616163754342> erişim 28.09.2024

<https://x.com/BursaValiligi/status/1825934743747379375> erişim 28.09.2024

<https://x.com/memetsimsek/status/1805556528331546664> erişim 28.09.2024

<https://x.com/ridvansoylemez/status/1672470590664454144> erişim 28.09.2024

<https://www.kadiscilleri.org/ayrmetin.php?idno=33476&MetinTmz=tensibleriyle> erişim 25.09.2024